

Asur Ticaret Kolonileri Dönemi (devam)

Asurlu kolonistlerin varlığı sadece ticari nitelikli miydi, yoksa Asur'un siyasal bir otoritesi de söz konusu muydu? Asur'un Anadolu'da ticari etkinliğinin yanında siyasal hakimiyetinin de olduğuna dair görüşler ortaya atılmıştır. Çeşitli belgelere dayanılarak ortaya konan bu görüşü savunanlardan biri J.Lewy'dir. H.Lewy de bu görüşe katılmıştır. Ancak, Asur egemenliğini savunmak için ortaya konulan belgeleri K.Balkan'ın değerlendirmeleri ise aksi yönde olmuştur. K.Balkan'a göre Asurlu tüccarların geliş amacı sadece ticaridir. E.Bilgiç, P.Garelli, A.Goetze ve L.L.Orlin gibi bilim adamları da bu görüşü savunurlar. Kültepe'de 1948 yılından beri yürüten kazılarda da Asurlu tüccarların sadece ticaret amacıyla geldikleri, Asur'un siyasal hakimiyetinin varlığına dair bir kanıtın olmadığı izlenmektedir.

Asur'un Anadolu'da bu dönemde herhangi bir siyasal varlığından söz edilemese de, yoğun ticaretin bağlı olduğu ana merkez şüphesiz Asur şehriydi. Bu şehirde zengin kişiler bir araya gelerek tüccarlar birliği kurmuşlar ve bu şekilde doğrudan kendileri ya da yetki verdikleri kişiler aracılığıyla ticaret yapıyorlardı. Bunlar ticareti Asur'dan ya da Anadolu için söz konusu olduğunda genellikle Anadolu'daki ticaret kolonilerinden yürütüyorlardı. Bunlara verilen isim Akkadca “*tamkarum*” yani “tüccar”dır. Bu ticarete Asur şehri kendi ürünlerini de pazarlıyor olmanın yanı sıra esas olarak bir aktarım merkeziydi. Güneyin mamul eşyasının ya da başka yerlerden getirilen hammaddenin Anadolu'ya pazarlanmasında organizasyonunun yapıldığı bir merkezdi. Bu ticaretin Anadolu'daki merkezi ise Kaniş Karumu'ydu. Kaniş Karumu, Asur'dan gelen malların öncelikle ulaştığı ve buradan diğer kolonilere aktarıldığı bir merkez konumundaydı. Bu konumuyla Kaniş Karumu aynı zamanda ticaret kolonilerinin idari açıdan da bir merkezi durumundaydı. Karum, ticaretin yürütüldüğü, tüccarların oturduğu yer olmanın dışında böyle idari bir işlevi de üstlenmişti. Ticaretin bazı kuralları, Asurlu tüccarların kendi aralarındaki iş ilişkilerindeki faiz oranları, yerlilerle yapılan alışverişlerde, borçlanmalarda uygulanacak olan oranlar, kar marjı karum tarafından tespit edilmekteydi. Yerli idarecilerle olan

ilişkiler de yine Kaniş Karumu tarafından düzenlenmekte, tüccarlar adına girişimler, anlaşmalar karum tarafından yapılmaktaydı. Yerel kralların ticarete izin vermeleri, bunların ticarete müdahale yetki ve sınırları, ayrıca ticaretin yürütüldüğü ve kervanların gelip geçtikleri yerlerdeki güvenliklerinin sağlanması hususundaki anlaşmalar karum tarafından yapılmaktaydı.

Tüccarların yerlilerle olan anlaşmazlıklarında, bu anlaşmazlığı sona erdirmek için başvuru yer, yerel idareci idi. Asurlular'ın kendi aralarındaki anlaşmazlıklarda ise öncelikle sorun olayın geçtiği karumda ele alınırdı.

Eğer sorun ilgili karumda halledilemezse bundan sonraki merci Kaniş Karumu'dur.

Davalara bakanlar yargıçlar değil, bu işle görevlendirilmiş yine tüccarlardır. Kaniş Karumu'nda da bir sonuç alınmazsa anlaşmazlığın intikal ettiği yer Asur Şehir Meclisi'dir

Asur Şehir Meclisi anlaşmazlık konusunda bir karar alır ve bu karar "*Waklum*" tarafından Kaniş Karumu'na bildirilir. "*Waklum*", Asur kralının bir unvanıdır. Böylece de anlaşılıyor ki Asur kralı ticaret organizasyonunda en üst düzeydeki, yani bu organizasyonun başındaki kişidir.

Asur Ticaret Kolonileri'nin ne kadar süreyle devam ettiğine gelince, bu konuda yine bu devre ait yazılı belgelerden yararlanmak zorundayız. Belgelerde Koloni Devri'nin ne kadar sürdüğünü açıkça ortaya koyabilecek tarihllemeler yoktur. Ancak gün ışığına çıkarılan tabletlerdeki bazı hususlara dayanarak, kesin olmayan kronoloji ortaya konulabilmektedir.

Asurlu tüccarlar çoğunlukla ticari içerikli olduğunu belirttiğimiz belgelerinde, bu özelliği dolayısıyla da olmak üzere kendilerine göre tarihllemelerde bulunmuşlardır. Bir yıllığına seçilen ve "*limum*" adı verilen memurların adlarını yazıyorlardı.

II.tabaka bir yangınla sona ermiş, bu yangın tabakasının hemen üzerine bir yerleşme olmamış, bir süre sonra yeniden iskan edilmiştir. Aradaki bu zaman için de 50 yıllık bir süre verilmektedir. Asur Ticaret Kolonileri'nin II. tabaka ile başladığı kabul edilirse, Ib evresinin yıkılmasına kadar geçen süre yaklaşık 200 yıldır.

Karum'un IV. ve III. tabakalarında yazının bulunmadığını yukarıda belirtmiştik. Bu tabakaların Asurlu kolonistlerle ilgisi olup olmadığı konusunda kesin bir şey söylenilememekle beraber, III. tabakada bulunan Güney Mezopotamyalı III.Ur Sülalesi(2060-1960)'nin son kralı İbi-Sin'e ait mührü dayanarak bu tabakada Mezopotamyalılar'ın varlıkları ileri sürülmekteyse de, III.Ur Sülalesi devrinden kalma hiç bir yazılı belgede Anadolu şehirlerinden bahsedilmediğini ve bu sülalenin kurduğu devletin kendi şehrinin sınırlarının pek fazla dışına taşamadığını belirterek, K.Balkan bunun olamayacağını izah etmektedir.

Kolonilerin devam ettiği 200 yıllık süreyi tarihin hangi dilimine oturtmak gerektiği konusunda da şüphesiz yine yazılı kaynaklardaki verileri kullanarak bir şeyler söylemek mümkün olmaktadır. Kapadokya Tabletleri'nde geçen görevlilerin, tüccarların adları ya da bu belgelerde rastlanan kral isimleri bu konuda yardımcı olur. Kaniş Karumu'nun yazılı belge veren iki tabakasından üstteki Ib evresinin tarihlenmesinde, bu tabakayla çağdaş olmak üzere ele geçen Ailşar'daki tabletlerdeki bir limum isminden yararlanılır. Adad-bani adlı limumun I.Şamşı-Adad zamanına ait olmak üzere Çagar-bazar ve Mari belgelerinde de geçtiği saptanmıştır. Buna göre Ib evresi Asur kralı Şamşı-Adad zamanına verilmektedir. Şamşı-Adad'ın meşhur I.Babil Sülalesi kralı, kanun koyucu Hammurabi ile çağdaş olduğunu biliyoruz. O halde bu evrenin sonu için XVIII. yüzyılın ortaları söz konusu olmalıdır.

Yerlilerle Asurlu tüccarların ilişkileri konusunda, ticari faaliyetlere izin veren ve bundan en çok faydalanan yerli krallarla olan ilişkilere öncelikle değinmek gerekir. Tüccarlarla yerli idarecilerin ilişkisinde esas olan tabii ki karşılıklı çıkarlardır. Belgelerden kralların ve tüccarların karşılıklı olarak yemin ettikleri anlaşılmaktadır. Buna göre yerli krallar Asurlu tüccarların kendi şehirlerinde ticaret kolonileri kurmalarına, kontrolleri altında bulunan sahada ticaret yapmalarına izin veriyorlar; yine kontrollerindeki topraklarda tüccarların güvenliklerini sağlamayı garanti ediyorlardı. Bunların yanı sıra yerli idarecilerin, tüccarların mallarını sarayların depolarında korumak gibi herhalde belli bir ücret karşılığında hizmet sundukları da anlaşılmaktadır.

Yerli idarecilerin yükümlülükleri karşılığında tüccarların da yapması gerekenlerin neler olduğu metinlerden anlaşılmaktadır. Öncelikle vergi vermek zorunda olduklarını görüyoruz. Birçok çeşidi tespit edilen vergiler konusunda elde edilen bilgilerin çok net olarak ortaya konulmadığı belirtilmektedir. Bu vergilerin malın cinsine, miktarına, ne amaçla getirildiğine göre değişmekteydi. Hatta sadece getirilen mallardan değil, doğrudan ticarete katılan kişilerden de vergi alınmıyordu. Tüccarların Anadolu Asur arasındaki ticaretiyle beraber Anadolu içinde yürüttükleri ticaretten de vergi alınması söz konusuydu. Bu vergiler tek bir kral ya da kurum tarafından alınmıyor, farklı kişi ve kurumlar tarafından alınmıyordu. Nerede, kime hangi oranda vergi ödeneceği ayrı ayrı tespit ediliyordu. Aşağıda değineceğimiz üzere tüccarların kolonilerini kurdukları ve ticaret yaptıkları topraklar farklı yerel krallıkların kontrolündeki alanlardı. Ticaret yollarının güvenliğini sağlamak amacıyla kervanların gelip geçtiği bu yollar üzerinde güvenlik noktaları kurulmuş olduğunu, hatta kervanlara muhafızların eşlik ettiği anlaşılmaktadır. Alınan vergiler hem saraya bir gelir teşkil ettiği gibi, güvenliğin sağlanması, tüccarlarla ilişkilerin yürütülmesi, organizasyonun sağlanması gibi işlerde görevli kişilerin masraflarının da karşılanmasında kullanılıyordu.

Tüccarlarla yerli idareciler arasındaki anlaşmalara göre vergi vermenin dışında tüccarların uyması gerekli bazı kurallar vardı. Bunlardan biri kaçakçılık yapılmamasıdır. Yol boyunca ve şehirlere girişte ödeyecekleri vergiden kurtulmak amacıyla tüccarların kaçakçılık yaptıkları belgelerden anlaşılmaktadır.

Ticareti yapılmak üzere getirilen malların ilk alım hakkı da saraya aitti. Bu mallar piyasaya çıkmadan önce sarayın kontrolünden geçer ve istenirse piyasa değerinin biraz altında satın alınabilirdi.

Yerli halk ile tüccarların ilişkisi, Asurlular'ın Anadolu'da bulunuş amaçlarının ötesine taşmış olduğu bir gerçektir. Yerli halka getirdikleri malları satıyor ve karşılığında da onlardan ticaretini yaptıkları malları temin ediyorlardı. Çivi yazılı metinlerde, ilişkilerde borç alış verişi konusu da dikkati çeker. Asurlu tüccarların yerlilere yüksek faizlerle borç verdikleri, faiz oranlarının tüccarların kendi aralarındaki alış verişlerden çok daha yüksek olduğu görülür. Böylece Asurlular ticaretin yanında yerlilerden bu şekilde de kazançlar elde ediyorlardı.

Belgeler tüccarlarla yerliler arasındaki ticari mallar dışında gayrimenkul alım satımı yapıldığını da ortaya koymaktadır. Tüccarlarla bu türlü ilişkiye giren yerlilerin, onlarla olduğu gibi, kendi aralarındaki alış veriş veya başka türlü kayda geçirilme ihtiyaı duyulan ilişkilerinde de Asur yazı ve dilini kullandıklarını biliyoruz. Yerlilerin de kendilerine özgü, Asulular'ın kullandığından farklı ölçü birimleri ve tarihleme sistemleri vardı. Ticari faaliyetlere sınırlı da olsa Anadolu'lular da katılmakta, hatta kadınların bile ticaret yaptıkları belgeler vasıtasıyla ortaya konulabilmektedir.

Asurlular'ın Anadolu'da koloniler kurup ticareti yerleşik olarak sürdürmüş olmaları ve bunun da iki yüz yıla yakın devam etmiş olması dolayısıyla tüccarlarla yerli halk arasında ticaretin dışında da ilişkilerin gelişmemiş olmasına imkan yoktur. Kimi tüccarların gelip yıllarca Anadolu'da yaşadıkları, hatta çok uzun s reler Asur'a dönmedikleri de belgelerden anlaşılmaktadır. Tüccarların karumlarda yerli halk ile yan yana mahallelerde yaşadıkları, onlarla benzer konutlarda oturup, aynı günlük eşyaları kullandıklarının kazılarla ortaya konulduğundan bahsettik. Ticaretle uğraşan Asurlular, şüphesiz tarımla uğraşan, hayvan yetiştiren, madenci, seramikçi, dokumacı, yapı ustası vs. yerlilerin ürünlerine, bilgi ve becerilerine ihtiyaç duymaktaydılar. Böylece Asurlu tüccarlarla yerlilerin sıkı bir ilişkiye girmesi kaçınılmazdı. Bu durum ekonomik boyutta başlayan ilişkilerin sosyal boyutlara da taşınmasını beraberinde getirmiştir.